

ארבעה צריכים חיזוק (כרכות לב:) - שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

בזה זכות של צדקה, ומובטחת לו ברכה על זה, כמו שכתוב (דברים כד, יט) למען יברכך השם אלוהיך וגו'.

ואף על פי שהוא לא עשה כלום, והשכחה הייתה שלא מדעתו, אבל כיון שזה היה שלו, ובזה שהוא שכח נגרם שזה נעשה ממון עניים והם מתפרנסים מזה, נמצא שנעשית צדקה על ידו, כי ממונו הגיע לידי העניים והם אוכלים ומתפרנסים מזה.

ורש"י שם מביא מדברי המדרש "למען יברכך - אף על פי שבאת לידו שלא במתכוון וכיון אמור מעתה נפלה סלע מידו ומצאה עני ונתפרנס בה הרי הוא מתברך עליה", והיינו שכמו שכחה שהיא זכות אפילו שלא בכוונה, כך גם בכל צדקה, אם אדם הולך ברחוב ומאבד דינר, ואינו יודע כלל שנאבד לו, אבל עני מצא את זה ומתפרנס מזה, הרי זה נחשב למאבד לצדקה, למרות שזה נאבד בעל כרחו ואינו יודע כלל שאיבד, אבל כיון שסוף סוף הכסף היה שלו, ובזה שנאבד לו הוא גרם שיהיה לעני מה לאכול, זו צדקה ומתברך עליה.

וכך היא המידה גם במי שמת וגרם במיתתו מצוה גדולה מאד, המצוה שייכת לו ונוקפת לזכותו. וזו הסיבה שרבי עקיבא אמר מנוחם אני, משום שבניו גרמו במיתתם כבוד התורה גדול כזה שכל ישראל באו לכבד את רבי עקיבא, וכבוד התורה הוא מצוה גדולה שאין לשער, ומאחר שזה נגרם על ידם, יש להם זכויות כבוד התורה, ובזה התנחם רבי עקיבא.

ואמנם מבואר בילקוט ובמסכת שמחות שם כי לרבי עקיבא היה עוד נחמה בזה. משום שהרי אמרו חז"ל (אבות ה, יח) משה זכה וזיכה את הרבים, היינו שבשביל לזכות את הרבים צריכים זכויות קודמות, ואחרי הזכויות נהיים מזכי הרבים, וגם משה רבינו תחילה 'זכה' בעצמו, עם זכויות קודמות שהיו לו, ובזכות זה 'זיכה את הרבים' בתורה מסיני.

ומה הן הזכויות הקודמות שהיו למשה רבינו לפני קבלת התורה? מפורש במדרשים (שמות רבה ב, ב) שהוא היה רועה את צאן יתרו, ופעם אחת ברח גדי מן הצאן ומשה רבינו רץ אחריו, אך הגדי המשיך לרוץ, עד שהגיע למקום מים ונעצר שם לשתות, וכשראה זאת משה רבינו, אמר, לא ידעתי שברחת מפני שהיית צמא, ועכשיו בודאי אתה עייף, לכן אעזור לך ואקח אותך על הכתפיים שלא תצטרך ללכת, וכשראה הקב"ה איך שהוא מרחם על הצאן, אמר לו 'יש לך רחמים לנהוג צאנו של בשר ודם כך, חייך אתה תרעה צאני ישראל', וזו הייתה הזכות הקודמת שבזכותה נהיה משה רבינו וקיבל תורה מסיני.

וכך מובא במדרש שם גם על דוד המלך, במה זכה להיות דוד המלך ולמלכות בית דוד עד סוף כל הדורות, מפני שגם הוא היה רועה צאן, והיה שם לב ודואג שגם הצאן החלשים יהיה להם מה לאכול, וטיפול בהם ברחמנות, וזהו שכתוב בתהלים (עח, עא) מאחר עלות הביאו לרעות ביעקב עמו ובישראל נחלתו. 'עלות' זה הצאן החלשים שצריכים לעזור להם, ובזכות שנהג בהם ברחמנות זכה 'לרעות ביעקב עמו ובישראל נחלתו'.

ועל כל פנים שבביל לזכות את הרבים צריכים זכויות קודמות, וזהו שאמר רבי עקיבא, כי אם בניו במיתתם זיכו את הרבים, סימן שיש להם עוד זכויות קודמות שאינן ידועות, ואם כן בודאי הם בני העולם הבא, ובזה הוא כבר מנוחם. ואף על פי שאמרו (אבות ד, יח) אל תנחמו בשעה שמתו מוטל לפניו, אחרים לא

א

צדיקים נתפסים בעוון הדור

ברוך השם המצב של המחלה משתפר וכבר הרבה פחות חולים, וגם יש אפשרות יותר ללמוד, תלמוד תורה דרבים לומדים יותר. אבל לדאבונו הרב מידת הדין פגעה גם באנשים צדיקים, שנפטרו מן המחלה, ועלינו להתבונן מה זאת עשה אלוהים לנו, ומה הסיבה למיתת הצדיקים.

מובא בגמרא בכתובות (ח, ב) שרב חייה בר אבא נפטר לו ילד, ינוקא, וריש לקיש בא לנחם אותו ואמר לו 'חשיב את לאתפוסי אדראי' ופירש רש"י שם, חשוב אתה למעלה לתופסך ואת בניך בעוון הדור, דקיימא לן (שבת לג, ב) בזמן שצדיקים בדור צדיקים נתפסים על הדור שנאמר וממקדשי תחלו, ע"כ.

והיינו שהסיבה שנפטר הבן, וגם מה שהאב יש לו צער, זה בגלל הדור, שהדור צריך כפרה, כי לדור יש חטאים, ובשביל החטאים של הדור נתפסים הצדיקים, לכן הבן נפטר, ולכן גם יש צער לאב, בשביל הדור שצריך כפרה, והצדיקים נתפסים ומכפרים על הדור כמו שאמרו (מו"ק כח, א) מיתת צדיקים מכפרת.

והטעם שמיתת הצדיקים מכפרת הוא, כי כשרואים שצדיק נפטר, מבינים שהציבור אשם, ומתעוררים לחזור בתשובה, ולכן זה מכפר, כי זה גורם שיחזרו בתשובה.

ולכאורה מה אשם הצדיק, הרי הוא רוצה לחיות, ולמה שימות, וכיצד יתכן שיענש הצדיק מחמת עוונות הדור.

אבל באמת זה זכות. כשצדיק נפטר ומכפר על הדור זה זכות גדולה מאד בשבילו, כי הוא החזיר את הדור בתשובה, והציל את הדור, מפני שמיתתו מעוררת לתשובה, וכיון שבזכותו מתעוררים, נמצא שהוא מזכה, ויש לו זכויות שהוא מזכה הרבים בזה שהוא נפטר, והמיתה היא רווח בשבילו, שמרוויח בה זכויות כאלה שלא היה יכול בחייו לעשות אותם.

ומצינו דבר כזה בגמרא (מו"ק כא, ב) מעשה ומתו בניו של רבי עקיבא, ובאו כל ישראל להלוויה, וכשרבי עקיבא ראה שציבור כזה גדול בא, עמד על ספסל גדול ואמר להם, אחינו בני ישראל מה הסיבה שבאתם, אם בשביל עקיבא - לכבוד רבי עקיבא, הרי יש עוד רבים בשוק ששם עקיבא, ומה ההבדל ביני ובין כולם? אלא כך אמרתם (תהלים לו, לא) תורת אלוהים בלבנו, והיינו שבאתם בשביל שאני תלמיד חכם ומחשיבים את התורה שלי, וכיון שבשביל זה באתם מנוחם אני.

והנה בגמרא זה כתוב בקיצור ולא מפורש כל כך מה הייתה נחמתו בזה, אבל במסכת שמחות פרק ח' וכן בילקוט פרשת יתרו מבואר יותר, ושם מפורש שרבי עקיבא התנחם במה שבניו זיכו את הרבים. שכל ישראל באו לכבוד התורה של רבי עקיבא, וזה נגרם על ידי מיתת הבנים, ונמצא שהם זכו במיתתם לגרום כבוד התורה כזה שלא היה בחייהם, ואף על פי שהם מתו בעל כרחם ולא נתכוונו לזה, מכל מקום זה נגרם על ידי מיתתם, ויש להם זכות של כבוד התורה שהוא דבר שאין לשער.

וכל דבר טוב שנגרם על ידי האדם אפילו שלא בכוונה זה זכות בשבילו, כמו שמצינו לענין שכחה, שמי ששכח עומר בשדה ובאו עניים ולקחוהו, כדן לקט שכחה ופאה, אפילו שהוא לא יודע ולא נזכר מזה כלל, אבל העניים זכו בשכחה ונהנו ממנה, יש לו

מנחמים אותו, אבל הוא יכול לנחם את עצמו, ובוה ניחם רבי עקיבא את עצמו על מיתת הבנים.

ומכל זה מבואר הענין שהזכרנו, שמי שגורם זיכוי הרבים במיתתו, כל הזכויות נזקפות לזכותו ושייכות לו.

לכן כל הצדיקים שנפטרו מהמחלה כעת, הרי זה בשביל הדור, וכמו שאמרו 'חשיב את לאתפוסי אדרא', מפני שהדור צריך כפרה. ומה ששאלנו מה הם אשמים ומדוע הם צריכים למות? באמת הם לא מפסידים, אלא מרוויחים בזה, כי הם מזכים את הדור! שחוזרים בתשובה ומתעוררים מחמתם, ונמצא שיש להם את כל הזכויות של מזכי הרבים, ומפני שהם צדיקים נתנו להם מן השמים עוד זכויות, להיות מזכי הרבים!

ונוסף לזה הרי אמרו (מו"ק כה, ב) רוכב ערבות שש ושמח בבוא אליו נפש נקי וצדיק, כשאדם נפטר והוא נקי וצדיק, נשמתו באה לשמים, והקב"ה רוכב ערבות שש ושמח בה, והרי הנשמה רואה שהקב"ה שמח בה ובודאי גם היא שמחה, כשהצדיק נמצא במתיבתא דרקינא במחיצתו של הקב"ה ורואה שהקב"ה שמח בו, ודאי שגם הוא שמח. ונמצא כי **בשבילו זו זכות וטובה גדולה מאד, שהוא נכנס לעולם שכולו שמחה**, ורק לבני המשפחה חסר, ועל זה יש דיני אבלות וכבוד המת, כי למשפחה יש צער, אבל הצדיק עצמו שמח וטוב לו במתיבתא דרקינא.

ב

ימי ספירת העומר

והנה עכשיו אנו עומדים בימי הספירה, ואמרו חז"ל (יבמות סב, ב) כי לרבי עקיבא היו עשרים וארבעה אלף תלמידים, וכולם מתו בימי הספירה בין פסח לעצרת, ומה היה חטאם? בגמרא מפורש מפני שלא נהגו כבוד זה לזה, ובמדרש (בראשית רבה סא, ג) אמרו שהייתה עיניהם צרה אלו באלו.

ורבי עקיבא נשאר בלי תלמידים, כדאיתא בגמרא שם שהיה העולם שמש, עד שקיבל תלמידים את רבי מאיר ורבי יהודה ורבי יוסי וכו' והם העמידו תורה, אבל התלמידים שהיו קודם כולם מתו, מפני שהייתה עינם צרה בכבוד חבריהם.

ולכאורה וכי רבי עקיבא לא היה יכול לדבר עם תלמידיו ולהשפיע עליהם? כנראה שרבי עקיבא לא ראה ולא הרגיש בזה, כי זה היה דבר דק מאד שלא היה ניכר, ורק משהו היה חסר שלא נהגו מספיק את הכבוד הראוי, אבל לא היה ניכר איזה זלזול או צרות עין. ומעתה יפלא ביותר מדוע נתחייבו מיתה על זה, והיכן מצינו שחייבים מיתה בידי שמים על דברים כאלו.

והביאור הוא, כי זה היה לפי גודל מדרגתם, מפני שהם היו צדיקים גדולים, והקב"ה מדקדק עם הצדיקים כחוט השערה (יבמות קכא, ב), לכן בשביל החוט השערה הזה, עבור משהו צרות עין וחוסר כבוד, דקדק עמהם הקב"ה ומתו. וזה היה בימי הספירה בין פסח לעצרת. וצריך להבין מדוע דווקא בתקופה הזו של ימי הספירה מתו תלמידי רבי עקיבא.

והענין בזה, כי הרי ידוע מה שכתב בספר החינוך (מצוה שו) בטעם מצות ספירת העומר "נצטוונו למנות ממחרת יום טוב של פסח עד יום נתינת התורה להראות בנפשנו החפץ הגדול אל היום הנכבד הנכסף ללבנו כעבד ישאף צל וימנה תמיד מתי יבוא העת הנכסף אליו שייצא לחירות, כי המנין מראה לאדם כי כל ישעו וכל חפצו להגיע אל הזמן ההוא. וזה שאנו מונין לעומר, כלומר כך וכך ימים עברו מן המנין, ואין אנו מונין כך וכך ימים יש לנו לזמן, כי כל זה מראה לנו הרצון החזק להגיע אל הזמן", ע"כ.

והיינו כי כשיצאו בני ישראל ממצרים, ידעו שהמטרה היא קבלת התורה, וכפי שאמר הקב"ה למשה רבינו (שמות ג, יב) בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלוקים על ההר הזה, ומשה רבינו אמר את זה לבני ישראל, שאחרי יציאת מצרים יזכו לקבלת התורה, וכל זמן שלא קיבלו תורה עדיין לא היו 'מצווים ועושים', והיו להם רק שבע מצוות בני נח ועוד כמה מצוות כמו

מילה וגיד הנשה, אבל יותר לא היה, ובקבלת התורה יזכו לתרי"ג מצוות! ויקבלו את התורה!

לכן הם חיכו בכליון עיניים לזה, מתי כבר תהיה קבלת התורה, והם ידעו שזה יהיה בשבועות, לאחר ארבעים ותשע יום, וכל יום שעבר הם שמחו מאד, כי הייתה להם השתוקקות גדולה לקבלת התורה, וכל יום שמתקרב לזה רבתה שמחתם.

ונמצא שימי הספירה הם זמן שהייתה בו השתוקקות גדולה לתורה ביציאת מצרים, והרי כתוב בספרים (דרך השם להרמח"ל ח"ד פ"ז ועוד) כי כל איזה מדרגה שהייתה לכלל ישראל בזמן מן הזמנים, בכל שנה כשמגיע אותו הזמן חוזרת ההשפעה שאפשר לזכות בו שוב לאותה המדרגה.

וכגון חג השבועות 'זמן מתן תורתנו', נקרא כן מפני שהייתה בו קבלת התורה במעמד הר סיני, ואף על פי שקבלת התורה הייתה בעבר, זה נקרא זמן מתן תורתנו גם היום! כי בכל שנה ביום הזה חוזרת ההשפעה של תורה.

וכן חג הפסח 'זמן חירותנו', הוא על שם החירות הרוחנית שזכו ביציאת מצרים, כי כשהיו במצרים היו שקועים במ"ט שערי טומאה כדאיתא בזהר, והקב"ה הוציאם ממצרים 'לחירות עולם', היינו חירות רוחנית שהיא חירות עולמית, חירות מיצר הרע וממלאך המוות (שמות רבה מא, ז), ופסח הוא הזמן שבו יצאו מהטומאה אל הקדושה, ולכן נקרא זמן חירותנו, כי בכל שנה חוזרת בו ההשפעה של חירות של קדושה.

וגם חג הסוכות נקרא 'זמן שמחתנו' כי הוא זמן שיש בו השפעת שמחה של מצוה, וההשפעה חוזרת בכל שנה, ובתורה כתוב שלוש פעמים שמחה בחג הסוכות (עיין ילקוט אמור תרנד), ולכן גם שמחת תורה הוא בשמיני עצרת לאחר כל ימי הסוכות שהם ימים המסוגלים לזכות לדרגת שמחה של מצוה.

וכך גם בימי הספירה, שהם ימים שהייתה בהם תשוקה לתורה ואהבת תורה גדולה מאד, הרי ההצלחה בתורה תלויה במידות טובות, כפי שרואים בארבעים ושמונה דברים שהתורה נקנית בהם המנויים באבות פ"ו, שהרבה מהם זה עניינים של מידות טובות, כגון בענוה, בשמחה, בלב טוב, אוהב את הבריות, השמח בחלקו, ועוד, ואמנם מוזכר שם גם באימה ביראה ועוד עניינים, אבל הרבה מהדברים שם הם ענייני מידות טובות.

ומאחר שמידות טובות הם ההכנה לקבלת התורה, אם כן **בימי הספירה כשיצאו ממצרים הייתה השפעה של מידות טובות, כי הייתה אז תשוקה והכנה לתורה, וההכנה לתורה זה המידות הטובות, וכאמור ההשפעה חוזרת בכל שנה ושנה**.

ומכיוון שיש בימים אלו השפעה למידות טובות, אם יש משהו ההפך ממידות טובות זה כבר חטא יותר חמור, וכל אחד נתבע לפי מדרגתו, כמו שאמרו שהקב"ה מדקדק עם הצדיקים כחוט השערה, ולכן תלמידי רבי עקיבא שהיו צדיקים ובעלי מדרגה גדולים מאד, נתבעו יותר בימים אלו על כחוט השערה במידות, שהיה משהו צרות עין וחוסר כבוד, ומשהו איזה חיסרון קטן במידות כבר נחשב חטא חמור לפי גודל מדרגתם.

זהו הענין של ימי הספירה, ובעמדנו עכשיו בימי הספירה אשרינו שאנחנו נמצאים בזמן כזה שיש בו השפעה של מידות טובות והשפעה של תורה ותשוקה לתורה, והם שני דברים עיקריים ביותר, תורה ומידות טובות.

ג

בא חבקוק והעמידן על אחת

ויחד עם זה צריכים גם אמונה, כמאמרם (אבות א, ב) על שלושה דברים העולם עומד על התורה ועל העבודה ועל גמילות

* וכן כתב החסיד יעב"ץ ריש פ"ו דאבות וז"ל ואין ספק כי בזה הזמן נהיה מוכנים יותר לקבל כל דבר מעבודת השי"ת יותר מזמן אחר כי הרושם אשר קיבלו נפשותינו אז יתנוצץ בנו עתה ע"כ. וראה גם באוה"ח על הפסוק וספרתם לכם.

חסדים, תורה וגמילות חסדים הם שני העניינים שהזכרנו, תורה ומידות טובות, ועבודה זה תפילה ואמונה.

ובעבר הייתה האמונה כדבר פשוט, כמו שאמרו בגמרא בסוף מכות (כד, א) תרי"ג מצוות נאמרו לו למשה וכו' בא דוד והעמידן על אחת עשרה, בא ישעיה והעמידן על שש, בא מיכה והעמידן על שלוש, חזר ישעיה והעמידן על שתיים, בא חבקוק והעמידן על אחת שנאמר וצדיק באמונתו יחיה.

ופירש רש"י שם: שבתחילה היו צדיקים והיו יכולים לקבל עול מצוות הרבה, אבל דורות האחרונים לא היו צדיקים כל כך ואם באו לשמור כולן אין לך אדם שזוכה, ובא דוד והעמידן כו' כדי שיזכו אם יקיימו אחת עשרה מצוות הללו, וכן כל שעה דורות של מטה הולכין וממעטין אותו, ע"כ.

וכל הדברים שאמר דוד המלך וכן האחרים שמוזכרים בגמרא שם, הם מדרגות מיוחדות של מידות טובות ואמונה, כגון מה שאמרו הולך תמים זה אברהם, ופועל צדק כמו אבא חלקיה, ודובר אמת בלבבו כמו רב ספרא.

ובזמן דוד המלך היה אפשר להתעסק בחיזוק באחד עשר הדברים, אבל אחר כך נתמעטו הדורות וכבר לא היו יכולים להתחיל מכל האחת עשרה ביחד, ולכן העמידן ישעיה על שש, והיינו שש מעלות שצריכים להשתדל להתרגל בהן, ומזה יוכלו אחר כך להמשיך לכל המעלות, ואחר כך נתמעטו הדורות יותר, והורידו לשלוש דברים, ולשתיים, עד שבא חבקוק והעמידן על אחת שנאמר וצדיק באמונתו יחיה.

ולפני חבקוק לא היו צריכים כל כך חיזוק באמונה, כי האמונה הייתה כדבר פשוט, ולא נחשבה למדרגה מיוחדת, אבל בדורו של חבקוק כבר נחלשה האמונה, ולכן הוא אמר שצריכים תחילה לעסוק בחיזוק האמונה שהיא היסוד לכל התורה.

וזה לא פשוט להתחזק באמונה, לדעת ולזכור שהכל בידי שמים, וכל דעביד רחמנא לטב עביד, ואם אדם היה חי עם האמונה הזו, אזי אם מישהו היה מצער אותו, היה מבין שאין סיבה לכעוס עליו, כי הכל בידי שמים, והצער נגזר מן השמים, ואם האדם ההוא לא היה מצער אותו היה הצער בא ממישהו אחר, מפני שמגיע לו צער מן השמים, ואמנם המצער הוא בעל מידות רעות, אבל הצער נגזר מן השמים.

וצריך לחשוב ולהתבונן למה פסקו עלי צער מן השמים, וכי אני צדיק כזה שנותנים לי ייסורים של אהבה, וגם אם כן, למה אני כועס, ואם זה לא ייסורים של אהבה, כנראה שיש לי איזה חטא, ועל זה באו הצער והייסורים.

ומה צריך לחשוב, האם על החטא שלי, או על מי שעשה לי את הצער? מה צריך לעניין אותי, מה איתי או מה איתו?! הרי בודאי שצריך לחשוב מה איתי, ומדוע מגיע לי צער מן השמים, והרי כל דעביד רחמנא לטב עביד, אם כן מה היא הטובה שיש לי מזה? כנראה לחזור בתשובה! וצריך לחפש מידה כנגד מידה לפי הצער מהו החטא ועל מה צריך לחזור בתשובה.

כמו שמצינו בגמרא (ברכות ה, ב) מעשה ברב הונא שהיה לו כרם וחביות יין, והחמיצו לו ארבע מאות חביות של יין, ואמרו לו רבן לעיין מר במיליה, היינו שיפשפש במעשיו ויחפש מה הסיבה לזה, והוא אמר להם, אדרבה, אם אתם יודעים איזו סיבה תגידו לי, כי גם אני רוצה לדעת ואינני יודע, ואולי אתם תעזרו לי למצוא מהו החטא מידה כנגד מידה.

ואמרו לו רבנן, כי יש אריס שעובד אצלו בכרם, ומקבל את חלקו למחצה לשליש ולרביע, ומגיע לו לקבל חלק גם בזמורות, דהיינו הענפים שחותרים מן הכרם וראויים להסקה, ואתה רב הונא לא נתת לאריס את חלקו מהזמורות, ועל זה בא העונש מידה כנגד מידה שהחמיצו חביות יין מהכרם.

ואמר להם רב הונא, הרי האריס הזה כבר גנב ממני הרבה דברים אחרים, ולקח מהכרם עצמו מהענבים ומהיין הרבה יותר ממה שמגיע לו, וכי צריך עוד לתת לו מהזמורות? ואמרו לו רבנן, אף על פי כן יש בזה טעם גניבה, ולפי מדרגתך אתה צריך לתת לו גם מהזמורות, למרות שאדם אחר לא היה חייב בזה, אבל רב הונא במדרגה שלו חייב יותר מכל אדם.

וכמו שמצינו בגמרא בסוף השוכר את האומנין (ב"מ פג, א) מעשה ברבה בר בר חנן ששכר סבלים לסחוב עבורו חבית ממקום למקום, והם נכשלו ונשברה החבית ונשפך היין באשמתם, וביקש לתבוע אותם שישלמו לו על ההיזק, אבל רב אמר לו שיותר להם על זה, מפני שכתוב (משלי ב, כ) למען תלך בדרך טובים, ולפי מדרגתך עליך לנהוג לפני משורת הדין.

ואחר כך באו אותם פועלים לתבוע ממנו שישלם להם על עבודתם, וחייב אותו רב לשלם להם, והתפלא רבה, וכי לא די שהזיקו אותי, גם אצטרך עוד לשלם להם? ואמר לו רב, אכן בשבילך כך הדין, משום שכתוב (שם) וארחות צדיקים תשמור, ובעל מדרגה מחויב בהנהגה אחרת מכל אדם.

וכפי הנראה שהוא בעצמו לא החשיב את עצמו לבעל מדרגה כזה, ולכן לא חשב שהוא חייב לעשות כן, עד שאמר לו רב כי הוא אכן בעל מדרגה ומחויב בזה, וכן רב הונא לא חשב את עצמו לבעל מדרגה כזה שחייב להחמיר על עצמו עד כדי כך, אבל רבנן אמרו לו כי הוא אכן בעל מדרגה והוא חייב.

ועל כל פנים כפי שהזכרנו, ימי הספירה הם זמן של הכנה לקבלת התורה, עם השפעה של מידות טובות ושל אהבת תורה, וזה זמן טוב מאד בשבילנו להתחזק.

וכפי שאנו מזכירים תמיד, הדרך לחיזוק היא עם ספרי מוסר, אם לומדים בכל יום משהו מוסר, אפילו כמה דקות, בספר שמעניין, אם זה קבוע בכל יום זה משנה את כל החיים, וכבר סיפרתי מבעלי משפחה שאמרו לי שהתחילו ללמוד מוסר ועל ידי זה כל הבית נהיה מלא שמחה, בית שמח עם אווירה נעימה יותר, על ידי שלומדים קצת מוסר בכל יום. יהי רצון שנוכח כולנו לחיים טובים ומאושרים על פי דרך התורה!

דברים שנאמרו השבוע לתלמידי ישיבת אהבת אהרן

אמרו חז"ל במסכת מנחות (יח, א) אשריכם תלמידי חכמים שדברי תורה חביבים עליכם ביותר, תלמידי חכמים יש להם חביבות התורה, שהתורה חביבה עליהם, ואוהבים את הלימוד בתורה, ואם כן אשריכם, בעולם הזה אשריכם, כמו שאמרו (אבות ו, ד) אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא, כי בעולם הבא ודאי שיהיו מאושרים, אבל גם בעולם הזה אשריך, חיי תורה הם החיים הכי מאושרים בעולם הזה.

וזה דבר ידוע שכל אלו שממשיכים כל החיים ללמוד ועוסקים בתורה הם חיים מאושרים, הם שמחים ובני משפחתם שמחים, וכל היום הם בשמחה, זוהי הזכות של התורה.

ועכשיו בתקופה הזו אי אפשר להיות בשיבה, וכל אחד נמצא בבית, אבל יש קשר בטלפון, וממשיכים ללמוד עם החברותות כל אחד בטלפון, וגם שומעים שיעורים בטלפון, וזה דבר נפלא מאד. ובזכות עסק התורה בזמן שזה יותר קשה קצת, אבל זה לא קשה! כיון שנהנים מהלימוד, זה דבר גדול מאד ומדרגה גדולה בתורה, וזו זכות עצומה לעשות שידוכים טובים ולחיים מאושרים כל החיים, אשריך בעולם הזה.

ומתני יתך במשקין או במאימתי, קרי ותני עם דכוותך! 'עושה כולם השם' – מי שעשה לזה חכם יכול לעשותו טיפש ומי שעשה לזה טיפש יכול לעשותו חכם, ע"כ.

והיינו שאם העשיר בתורה מתעצל ולא רוצה ללמד, ואומר לרש וכי אני צריך להתאמץ ללמד? לך ותלמד עם אחרים ששוים איתך, עם חברותות כמוך, כי אני למדן גדול, ועליך להתאמץ וללמוד לבד כמו שאני התאמצתי, ואיני צריך לעזור לך. אם כך הוא עושה ואינו מלמד, אזי מי שעשאו חכם יכול לעשותו טיפש, ואף שהוא כבר עשיר בתורה יאבד את העשירות.

פנני שעשירות בתורה היא מתנת שמים, והכל צריך סיעתא דשמיא, ואם מן השמים נותנים לאדם עשירות בתורה, צריך לנצל אותה ולעשות בה מה שהוא חייב, ומי שיש לו עשירות בתורה ומחזיקה לעצמו ואינו עושה חסד עם מה שיש לו, מפסיד את הזכות לזה! ואפילו שכבר היה חכם, מן השמים יכולים לעשותו טיפש ויאבד את החכמה. והפוך, מי שעשאו לזה טיפש יכול לעשותו חכם, היינו שהשני שהיה רש בתורה, כיון שהוא רוצה ומבקש ללמוד, ומשתדל ומתאמץ בזה, יש לו סיעתא דשמיא והוא יצליח בתורה ויהיה למדן. כך היא ההשגחה, שמי שעושה חסד עם תורה זוכה לתורה, ודברים המכוסים מתגלים לו בלא טורח, וההפך חס ושלוש אפשר להפסיד.

*

יש עוד פסוק במשלי (לא, כו) פיה פתחה בחכמה ותורת חסד על לשונה, ודרשו על זה בגמרא (סוכה מט, ב) וכי יש תורה של חסד ויש תורה שאינה של חסד? אלא תורה לשמה זו היא תורה של חסד, שלא לשמה זו היא תורה שאינה של חסד. איכא דאמרי תורה ללמדה זו היא תורה של חסד, שלא ללמדה זו היא תורה שאינה של חסד, עכ"ד הגמרא. והיינו שיש שני פירושים מה נקרא תורת חסד, לפירוש א' תורה לשמה זה תורה של חסד, ולפירוש ב' תורה ללמדה היא תורה של חסד.

והנה תורה לשמה מובן שהיא דרגה אחרת, עם שלמות אחרת לגמרי, ולא רק שהמצוה יותר גדולה, אלא כל התורה היא אחרת כשלומדים לשמה, וכגון מה שהתורה נותנת שלמות לאדם כמאמרם (קידושין ל, ב) בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין, אם לומדים לשמה זו שלמות אחרת לגמרי.

ואמרו בריש פ"ו דאבות כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה וכו', וביאר הרוח חיים כי דברים הרבה היינו מלבד כל הדברים המפורשים בהמשך המשנה שם, נוסף לזה יש עוד דברים הרבה שאינם מפורשים "כי אינם דברים המושגים לכתוב איכותם". אין לנו מושג בגודל השלמות שתורה לשמה נותנת. וזה נקרא 'תורת חסד' שהיא תורה אחרת.

ועל דרך זה יש לפרש גם בפירוש הב' שתורת חסד זה תורה ללמדה, שזו תורה בדרגה אחרת לגמרי, אם אדם לומד על מנת ללמד, לא רק לעצמו בשביל שהוא יהיה למדן, אלא בשביל לעזור לאחרים גם כן, אזי יש חסד בתורה שלו, והיא תורה אחרת, 'תורת חסד', תורה של חסד, לא תורה לחוד וחסד לחוד, אלא התורה היא תורה של חסד, וזו דרגה מיוחדת של תורה!

ולכן למעשה חשוב מאד שמי שיכול לעזור לאלו שצריכים עזרה בתורה, יעזור כפי יכולתו, וזה מוסיף שלמות בתורה, שהיא תורה אחרת לגמרי, וזוכה בזה להצלחה למעלה מהטבע, שדברים המכוסים מתגלים לו, ומאיר עיני שניהם השם.

פרשת בהר. כ"ה ל"ה. וכי ימוך אחיך ומטה ידו עמך והחזקת בו. כפשוטו פסוק זה מדבר על גשמיות, שאם אדם נעשה עני ויורד מנכסיו, צריכים לעזור לו לפרנסה, ולהלוות לו בלי ריבית, כמו שכתוב בפסוק שאחרי זה 'אל תיקח מאתו נשך ותרבית', ומצוה לעזור לו לשקם אותו בגשמיות.

אבל במדרש (ויקרא רבה לד, ד) מפרש הפסוק גם על רוחניות, שמי שהוא מך בתורה וצריך עזרה בתורה, צריכים להחזיק בו ולעזור לו, 'והחזקת בו'. ומביא על זה המדרש פסוק במשלי (כט, יג). וכל הענין נמצא בקיצור גם בתמורה דף טז) "רש ואיש תככים נפגשו מאיר עיני שניהם השם", ומפרש המדרש: רש זהו רש בתורה, ואיש תככים זה ששונה סדר או שני סדרים, עמד רש עם איש תככים ואמר לו השנני פרק אחד והשנהו, מאיר עיני שניהם השם – קנו העולם הזה והעולם הבא, ע"כ.

והיינו שרש האמור כאן פירושו עני בתורה, שאינו יודע ללמוד והוא צריך עזרה בלימודו, ואיש תככים זה אדם שיודע סדר אחד או שני סדרים משניות, שאינו למדן גדול שיודע את כל התורה, אבל סדר אחד או שניים הוא יודע, ובא הרש ואמר לאיש תככים למדני פרק אחד, שאתה למדת ואתה יודע משניות, ואני לא יודע, ואני מבקש ממך שתלמדני פרק אחד.

ואם הוא עושה לו את הטובה הזו ומלמדו, אזי 'מאיר עיני שניהם השם', ופירש רש"י (בתמורה שם) מאיר עיני שניהם – שאף הרב צריך עדיין לימוד, ומלמדו הקב"ה! והיינו כי הרי הרב יודע רק שני סדרים, וגם בהבנה יש עוד מה להוסיף, וצריך סיעתא דשמיא לידע ולהבין יותר, וכיון שהוא מלמד את הרש, הקב"ה מאיר עיני שניהם, שגם הרש זוכה להבין את מה שלמד, וגם המלמד זוכה שהקב"ה מלמדו.

ומוסיף המדרש שקנו שניהם העולם הזה והעולם הבא, היינו שזה גם עולם הזה, כמאמרם (אבות ו, ד) אשריך בעולם הזה, וגם עולם הבא, ושניהם מרוויחים מזה, גם הרש שלמד תורה וגם השני שעזר לו בתורה, הרווח הוא לשניהם!

וזהו שאמרו (ע"ז לה, ב) על הפסוק לריח שמניך טובים שמן תורק שמך וגו', למה תלמיד חכם דומה לצלוחית של פלייטין, מגולה ריחה נודף, מכוסה אין ריחה נודף, והיינו כמו שמן בעל ריח טוב, שאם הוא סגור בבקבוק לא מריחים את ריחו הטוב, ואם הוא מגולה ריחו נודף וכולם נהנים מהריח, כך מי שמלמד תורה לאחרים, יוצא לו בזה שם טוב שהוא למדן, "והיינו דכתיב שמן תורק שמך, כשמגלין אותה ומריקין שמנה, כלומר כשאתה מלמד תורה לתלמידים, אז יצא לך שם" (רש"י).

ומוסיפה הגמרא, ולא עוד אלא דברים שמכוסין ממנו מתגלין לו, שנאמר עלמות אהבוך – קרי ביה עלמות, ופירש רש"י "מתגלין לו מעצמן בלא טורח כשהוא מלמדן", היינו שהמלמד תורה לאחרים זוכה שמתגלים לו דברים נעלמים כאלה שלא היה יכול לבד להבין אותם, וזו סיעתא דשמיא מיוחדת של הבנה, חוץ ממה שיש לו שם טוב.

ואמנם אם הוא לומד בשביל השם הטוב בודאי לא יהיה לו שם טוב, וכבר אמרו (אבות א, יג) נגד שמה אבד שמיא, שאם הוא מתכוון להתפרסם ורוצה את הפרסום הרי הוא מתפרסם הפוך... אלא ילמד בשביל שצריך ללמד, כדי לעזור לאחרים, ולא בשביל הפרסום, וממילא יהיה לו שם טוב, וגם יזכה לסייעתא דשמיא להצלחה בתורה יותר מהטבע.

*

והנה כל זה הוא אם באמת מלמדים ועוזרים לרש בתורה, אבל אם הרש מבקש עזרה ולא עוזרים לו, על זה מביא המדרש פסוק נוסף במשלי (כב, ב) "עשיר ורש נפגשו עושה כולם השם", ומבאר המדרש: עשיר בתורה, רש בתורה, אמר אותו רש לאותו עשיר השנני פרק אחד ולא השנהו, אמר לו מה אנא בעי מיתב

גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת
מרת מינה בת יהושע ע"ה
נלב"ע כ"ה באייר - תנצב"ה